

Kungl. Vetenskapsakademien har till uppgift att främja vetenskaperna och stärka deras inflytande i samhället.
The Royal Swedish Academy of Sciences has as its aim to promote the sciences and strengthen their influence in society.

Stockholm 18 mars 2025

Dnr: KVA/2025/57/76

Hans Ellegren/aw
Ständig sekreterare
Telefon: 08 - 673 95 02
E-post: amanda.walldoff@kva.se

Utbildningsdepartementet
u.remissvar@regeringskansliet.se

Yttrande om betänkandet *Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81, dnr: U2024/02723)*

Kungl. Vetenskapsakademien (KVA) önskar lämna följande yttrande beträffande betänkandet *Ämneskunskaper och lärarskicklighet – en reformerad lärarutbildning (SOU 2024:81)*.

Inledning

Lärarutbildningen integrerades i universitetet med ambitionen att stärka lärarutbildningen och likt andra professionsutbildningar har ambitionen varit att läraryrket utvecklas bäst i samspelet mellan vetenskap och praktik. Integrationen av lärarutbildningarna i universitetet har också medfört framsteg. Dock framgår i utredningens problembeskrivning att lärarutbildningen fortsatt brottas med en rad problem. Den vetenskapliga basen är otydlig, söktrycket är lågt, förkunskaperna svaga och kopplingen till praktiken för svag. Med en sådan utgångspunkt kan hävdas att de problem som präglar lärarutbildningen och läraryrket i dag är ett resultat av att lärarutbildningens integration i universitet inte fullbordats. Den har under åren också hindrats av en detaljstyrning som står ut i jämförelse med annan universitetsutbildning och andra professionsutbildningar.

I tidigare utredningar och i Vetenskapsakademiens remissvar på bland annat professionsutredningen har argumenterats för att lärarna behöver stärkas som profession. Vi har därför argumenterat för ett professionsprogram, inspirerat av andra professioner, där:

- yrket ger tydliga karriärvägar,
- vetenskap och praktik samspelar med varandra och
- universitetets kompetens utnyttjas för att stärka yrkets vetenskapliga bas.

Med den utgångspunkten menar vi att det är bekymmersamt att utredningen, i stället för att utgå från lärarutbildningens integration i universitetet och hur läraryrket kan stärkas som profession, lägger en rad förslag som representerar en detaljstyrning som i hög grad avviker från akademiska traditioner vad gäller utbildningars planering och genomförande. Sammantalet indikerar detta att förslagets implementering kommer att kantas av problem vilket är besvärande eftersom en del av förslagen skulle kunna ge goda bidrag till verksamheten.

Nedan kommenterar vi några av beskrivningarna och förslagen i betänkandet.

Värna den utbildningsvetenskapliga kärnan

I de föreslagna målen för lärarutbildningen är det tydligt att läraren i högre grad ses som en utförare och i mindre utsträckning som en reflekterande uttolkare av styrdokument. Den breddade förståelse för och kontextualisering av lärarpraktiken som i dag görs med hjälp av

pedagogiska-didaktiska perspektiv, läroplansteori och läroplanshistoria försvinner helt, till förmån för kognitiva perspektiv. Detta påverkar en lärares förmåga att kritiskt reflektera över den institution man verkar inom. Svenska lärare har i jämförelse med andra länder en stor autonomi och förväntas kunna fatta informerade beslut om precisering av innehåll och utförande av undervisning i relation till förhållandevis brett framskrivna centrala innehåll. Detta kräver en lärarutbildning som förbereder lärare för att kunna hantera den frihet en svensk läroplan ger. Det centrala är att lärarstudenten får sådana teoretiska redskap med sig ut i yrket att de där kan utveckla sin praktik över tid. Vi avvisar därmed förslaget att skära ner det innehåll inom utbildningsvetenskap som ger studenter och framtida lärare ett vetenskapligt utvecklat underlag för att förstå skolans utveckling och sammanhang.

Säkerställ forskningsanknytning för ämnet kognitionsvetenskap i utbildningen

Ett huvudförslag i utredningen är att stärka kognitionsvetenskap, både kunskap om och tillämpningar av, som grund för lärarutbildningens didaktiska inslag. Förslaget är i sig välkommet, men de universitetslärare och forskare som är verksamma inom utbildningarna behöver få initiativ och ledande roller i utvecklingen. Ett problem i utredningen är en begränsning till 100–150 lärarutbildare som kommer att få fortbildning för att kunna undervisa i en kurs om kognitionsvetenskap. En lärarutbildning som vilar på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet ställer krav på såväl lärarutbildarkompetens som innehåll. I det sammanhanget är det viktigt att, som utredningen föreslår, satsa på forskning med relevans för lärarutbildningarna. Detta i synnerhet då utredningen konstaterar att "Kompetensen i Sverige inom kognitiv psykologi och kognitiv neurovetenskap med inriktning mot lärande är i dag begränsad." Denna utveckling bör ske genom stöd till nya samarbeten mellan de lärare och forskare som i dag verkar inom lärarutbildningens didaktiska, pedagogiska och praktiska delar och forskare inom kognitionsvetenskap. Processen måste också få ta den tid som behövs. Vidare fokuserar utredningen mestadels på kognitiv psykologi och neurovetenskap i det breda och tvärvetenskapliga fältet kognitionsvetenskap. Denna avsmalning av fältet är problematisk i sig, men framför allt behöver universiteteten själva ges möjlighet att tolka implementeringen av kognitionsvetenskap i lärarutbildningen. Utan forskningsanknytning finns en överhängande risk för en trivialisering av ämnet kognitionsvetenskap.

Förtydliga bestämmelserna för VFU-handledning för stärkt kvalitet

Det är viktigt att sambandet mellan skola och lärarutbildning stärks. I utredningen lyfts fram att VFU fungerar väl på de flesta håll. Ett stärkt samband bör bygga på sådant som fungerar väl, men förslagen till nya former för praktikanknuten utbildning och forskning riskerar snarare att splittra välfungerade övningsskolor och VFU. Vid en förändring av lärarutbildningen bör därför bestämmelser rörande handledaruppdraget förtydligas. I utredningen görs bedömningen att lagstadgad skyldighet för skolhuvudman att erbjuda VFU-plats inte kommer att föreslås. För att uppnå utredningens övergripande mål om ökat fokus på ämnesdidaktik och praktisk metodik, måste därför andra insatser genomföras som möjliggör för alla studenter att få en VFU-plats med yrkesskicklig handledare. I nuläget saknas sådana förslag helt. Förenade anställningar är ett välkommet förslag och bör med fördel knytas till en vidareutveckling av fungerande övningsskolor och VFU.

Locka studenter genom kvalitativ utbildning och tydliga karriärvägar

Vidare ser vi inte förslaget med särskilda informationspaket för att locka studenter till utbildningen som en väg framåt. I stället vill vi upprepa stödet för det föreslagna professionsprogrammet vi gav i vårt yttrande i november 2021. Förslagen i den promemorian bygger på antagandet att lärarutbildningen kan locka fler genom en stärkt kvalitet, tydligare vetenskaplig grund i såväl utbildning som framtida yrkesutövande, samt en klarare och professionellt grundad karriärutveckling för lärare. Det är heller inte möjligt, eller önskvärt, att kanalisera enbart starka studerande till programmen. I stället bör undervisningen inom programmen utveckla en ökad förmåga att accelerera studenternas lärande.

Sammanfattningsvis

Utvecklingen av lärarutbildningen är kantad av en ryckig och alltför detaljrik styrning som på många sätt lagt hinder i vägen för en vetenskaplig och professionell utveckling. Samtidigt har utbildningens ekonomiska grund kraftigt försvagats. Förutom en styrning som främjar en utvecklad vetenskaplig grund och en professionalisering av yrket behöver urholkningen av utbildningens finansiella grund brytas.

Beslut i detta ärende har fattats av ständige sekreteraren efter förberedande arbete av Ulf Ellervik (klassen för humaniora och för framstående förtjänst om vetenskap, ordförande i KVA:s kommitté för utbildning) och Kerstin Sahlin (klassen för samhällsvetenskaper), samt Veronica Bjurulf, Kajsa Bro, Anna Danielsson och Björn Åstrand (ledamöter i KVA:s kommitté för utbildning).

Hans Ellegren
Ständig sekreterare